COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE

Bruxelles, 15.12.2008
COM(2008)862 final

COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE CONSILIU, PARLAMENTUL EUROPEAN, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR

Spre o strategie coerentă în privința agendei europene în domeniul cercetării agricole

[SEC(2008)3041]

COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE CONSILIU, PARLAMENTUL EUROPEAN, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR

Spre o strategie coerentă în privința agendei europene în domeniul cercetării agricole

CUPRINS

1. Un nou context pentru cercetarea agricolă în Europa 4

1.1. Temeiul juridic pentru acțiunea Uniunii Europene 4

1.2. Noi exigențe pentru agricultura europeană 4

1.3. Necesitatea acțiunii la nivelul UE pentru reînnoirea agendei europene în domeniul cercetării agricole 5

2. Rolul de orientare al comitetului SCAR 6

2.1. Un mandat reînnoit 6

2.2. Spre stabilirea unor agende comune de cercetare 7

2.3. Un proces prospectiv 8

2.4. Realizarea unei hărți a capacităților UE 9

3. Acțiuni principale pentru stabilirea unei Agende europene coerente în domeniul cercetării agricole 10

3.1. Spre promovarea unei agriculturi mai durabile în contextul global 10

3.2. Noi sectoare prioritare pentru viitoarea agendă de cercetare agricolă 11

3.3. Consolidarea producției şi punerea în comun a cunoştințelor agricole în Europa .. 12

3.4. Consolidarea programării comune din cercetare pentru o mai bună administrare a sistemului agroalimentar european 13

3.5. Dezvoltarea unui mecanism pentru monitorizarea prospectivă 13

3.6. Responsabilitățile Europei într-o lume globalizată 14

1. UN NOU CONTEXT PENTRU CERCETAREA AGRICOLĂ ÎN EUROPA

1.1. Temeiul juridic pentru acțiunea Uniunii Europene

Regulamentul (CEE) nr. 1728/74 al Consiliului din 27 iunie 1974 prevede la articolul 11: „*Comisia prezintă periodic Adunării parlamentare și Consiliului un raport referitor la coordonarea cercetării agricole*". Obiectivul acestui raport este să prezinte o imagine de ansamblu a dezvoltării cercetării agricole în Comunitate și să identifice acțiunile strategice necesare „*cercetării agricole […] în statele membre și […] coordonării acestei cercetări la nivel comunitar, luând în considerare obiectivele politicii agricole comune*".

Articolul 7 din regulamentul menționat anterior instituie un Comitet permanent privind cercetarea agricolă (*Standing Committee on Agricultural Research*, SCAR) care este alcătuit din reprezentanții statelor membre și care este mandatat să consilieze Comisia și statele membre în domeniul coordonării cercetării agricole în Europa.

Conținutul prezentei comunicări și documentul de lucru însoțitor al serviciilor Comisiei sunt bazate pe rezultatele numeroaselor inițiative întreprinse de comitetul SCAR în ultimii patru ani pentru a identifica tendințele și necesitățile din acest sector. La baza lor se află de asemenea și rezultatele proiectului „EU-AGRI-MAPPING", finanțat de Comisia Europeană și care a analizat starea de lucruri din cercetarea europeană agricolă și alimentară[1].

1.2. Noi exigențe pentru agricultura europeană

Demografia agricultorilor în UE este în schimbare, numărul fermierilor scade, pe când suprafețele agricole rămân aceleași. Vârsta forței de muncă din agricultură crește și, în afara producției, se manifestă o diversitate insuficientă, dar agricultura are aceeași importanță din punct de vedere socio-economic și al mediului înconjurător. Sectorul agro-alimentar rămâne un angajator de prim rang și un generator de prosperitate (cu o cifră de afaceri de 900 de miliarde de EUR și 20 de milioane de angajați), iar agricultura rămâne principalul procedeu de utilizare a terenurilor și are rolul principal în relațiile sociale din zonele rurale.

Implicațiile practicilor agricole moderne, mai ales în țările UE-12, ar putea duce la creșterea șomajului odată cu mărirea suprafeței fermelor, motiv pentru care cercetarea trebuie să țină seama de exigențele socio-economice care rezultă din această stare de fapt.

Procesul de reformă a politicii agricole comune (PAC) aduce noi schimbări în sectorul agricol. Începând cu prima mare reformă din 1992, agricultura UE a fost obligată să răspundă exigențelor rezultate din creșterea competitivității, pe fundalul dezavantajului impactului potențial negativ asupra mediului al metodelor de producție moderne. Agricultura a trebuit de asemenea să reacționeze la preocuparea și atenția sporită a consumatorilor față de problemele de securitate, calitate și accesibilitate a prețurilor produselor alimentare și, mai recent, la dorința tot mai mare de a avea o alimentație mai sănătoasă.

În vreme ce se menține importanța furnizării de alimente la prețuri rezonabile către consumatori, reformele cuprinse în Agenda 2000 au creat o legătură cu dezvoltarea durabilă. Pachetul de reforme din 2003 a întrerupt legătura dintre ajutoarele publice și producție și a introdus eco-condiționalitatea, pe baza legislației comunitare privind metodele de producție

[1] www.agrifoodresearch.net/library

agricolă. Aceasta a avut ca rezultat alinierea tendinţelor pieţei la standardele de mediu şi la alte standarde de producţie, ca factori determinanţi pentru un viitor durabil al agriculturii UE.

Totodată, cel de-al doilea pilon al PAC a orientat cadrul politic comunitar în direcţia dezvoltării rurale. Aceasta a făcut posibilă dirijarea ajutoarelor înspre priorităţi specifice cu importanţă socială, ca protecţia mediului şi ameliorarea calităţii vieţii în zonele rurale, dar şi înspre o serie de produse agricole, altele decât cele alimentare, precum activităţile de infrastructură, petrecere a timpului liber, conservare, patrimoniu şi turism.

În timpul acestui proces de reformă, alimentaţia şi agricultura UE au fost de asemenea influenţate de factori externi, mondiali. S-a remarcat o creştere a cererii de produse alimentare datorată creşterii populaţiei mondiale, eforturilor susţinute de reducere a malnutriţiei şi creşterii consumului de produse de origine animală, în corelaţie cu prosperitatea în creştere din ţările terţe şi cu intensificarea comerţului internaţional. UE este în prezent cel mai mare importator şi exportator mondial în sectorul agricol şi reprezintă de departe cea mai importantă piaţă pentru ţările în curs de dezvoltare.

În plus, agricultura UE este pusă în faţa unei noi serii de exigenţe, printre care: continuarea globalizării, îngreunarea aprovizionării cu energie, schimbările climatice, consumul nesustenabil al resurselor naturale şi creşterea recentă a preţului produselor alimentare[2].

1.3. Necesitatea acţiunii la nivelul UE pentru reînnoirea agendei europene în domeniul cercetării agricole

Pentru a face faţă acestor exigenţe, s-a admis cu diferite ocazii[3] că în Europa se simte necesitatea unui important spaţiu de cercetare agricolă. Cercetarea agricolă trebuie să furnizeze atât cunoştinţele necesare înţelegerii aprofundate a dezvoltării rurale, a stimulentelor pentru dezvoltarea rurală si a impedimentelor în calea acesteia, cât şi noi tehnologii şi inovaţii indispensabile dezvoltării sectorului agricol.

Colaborarea dintre sectorul ştiinţific şi politică, prin folosirea rezultatelor şi a expertizei provenite din comunitatea de cercetare, are un rol din ce în ce mai important în identificarea consecinţelor economice, sociale şi de mediu ale intervenţiilor politice. Aceasta corespunde angajamentului Comisiei de a produce „o mai bună reglementare” şi, în special, evaluări de impact de înaltă calitate.

Totuşi, ca răspuns la aceste solicitări societale, şi deşi cercetarea agricolă europeană cuprinde un spectru larg de discipline şi părţi interesate, eforturile cercetării rămân adesea fragmentate şi slab coordonate din cauza investiţiilor insuficiente şi a imposibilităţii de a atinge masa critică necesară. În numeroase situaţii, statele membre, luate separat, nu deţin nici resursele complete şi nici capacităţile necesare cercetărilor şi politicilor de dezvoltare.

În Europa există mai multe mecanisme, în special cele prevăzute de programul cadru comunitar, care contribuie la promovarea colaborării paneuropene între cercetători. În acest sens, intensificarea cooperării între programele naţionale de cercetare, în special la nivelul

---

2 „Intensificarea cercetării în domeniul agricol şi acumularea de cunoştinţe în domeniu” este una dintre acţiunile avute în vedere de către comunicarea Comisiei COM(2008) 321 final, „Creşterea preţurilor la produsele alimentare - Direcţii de acţiune ale UE pentru gestionarea problemei”.

3 Ref. Previziunile SCAR; Raportul asupra dezvoltării mondiale pe anul 2008; Comitetul interguvernamental pentru schimbările climatice (Rapoartele IPCC); Analiza sistemică a ecosistemelor mileniului.

finanțării naționale, este o prioritate intrinsecă pentru crearea Spațiului European de Cercetare (*European Research Area*, ERA). În această privință, sistemul ERA-NET[4] asigură finanțarea pentru punerea în rețea a programelor, ministerelor sau agențiilor de finanțare naționale din toate sectoarele ştiințifice.

Deşi au fost lansate mai multe ERA-NET-uri pertinente pentru sectorul cercetării agricole, Consiliul UE a fost de acord (în noiembrie 2004) că pentru colaborarea în acest sector ar fi necesară o abordare mai bine structurată şi că SCAR ar trebui să analizeze mai detaliat această problemă.

În această privință, conceptul de programare comună[5] creat de curând progresează mai mult decât sistemul ERA-NET şi promovează colaborarea directă a programelor publice din statele membre pentru a defini o viziune de ansamblu, agende de cercetare strategică şi punerea în comun a resurselor în scopul asocierii diferitelor sectoare. Anumite probleme societale majore din Europa care au legătură, spre exemplu, cu schimbările climatice, criza energetică sau aprovizionarea cu alimente, s-ar putea remedia în special prin masa critică a eforturilor de cercetare publică, aşa cum s-a precizat în concluziile reuniunii informale a Consiliului Competitivitate desfăşurate la Versailles în 17-18 iulie 2008.

Comitetul SCAR a fost menționat ca fiind un bun exemplu de posibilă structurare în rețea în cadrul unui nou proces de programare comună.

2. ROLUL DE ORIENTARE AL COMITETULUI SCAR

2.1. Un mandat reînnoit

După mai mulți ani de stagnare, Comitetului permanent privind cercetarea agricolă (SCAR) i s-a încredințat în 2005 de către Consiliul UE un mandat reînnoit, care îl îndreptățeşte să joace un rol major în coordonarea eforturilor de cercetare agricolă în Europa. „Noul" SCAR e format din reprezentanți ai celor 27 de state membre ale UE şi are drept observatori reprezentanți ai țărilor candidate la aderare şi ai țărilor asociate.

Comitetul are pe agenda de lucru elaborarea unei definiții mai cuprinzătoare şi mai actuale a termenului „cercetare agricolă", privind dincolo de limitele restrânse ale cercetării în scopuri productive prin adoptarea aşa-numitului concept „de la consumator la agricultor" ("*from fork to farm*"), care pune accentul pe agricultura durabilă şi include utilizări în scop nealimentar, biodiversitate, dezvoltare forestieră şi rurală. Folosind o abordare globală, SCAR va lua în considerare problematici majore în cadrul conceptului de Bioeconomie europeană bazată pe cunoaştere (*Knowledge-Based Bio-Economy*, KBBE)[6]. Printre acestea se află sănătatea şi bunăstarea animalelor, zoonozele, calitatea, securitatea[7] şi siguranța producției şi aprovizionării cu alimente din punctul de vedere al consumatorilor şi al sănătății publice; aspecte ale încrederii consumatorilor şi ale comportamentului acestora față de alimente, nutriție, comerțul cu amănuntul şi piețe, cu consecințe asupra cercetării agro-alimentare, şi

---

4 Articolul 169 din Tratatul CE permite Comunității să participe la programe de cercetare întreprinse în comun de mai multe state membre şi vizează teme cu înaltă vizibilitate şi pertinență politică

5 „Către programarea în comun a cercetării", COM(2008) 468 final, 15.7.2008

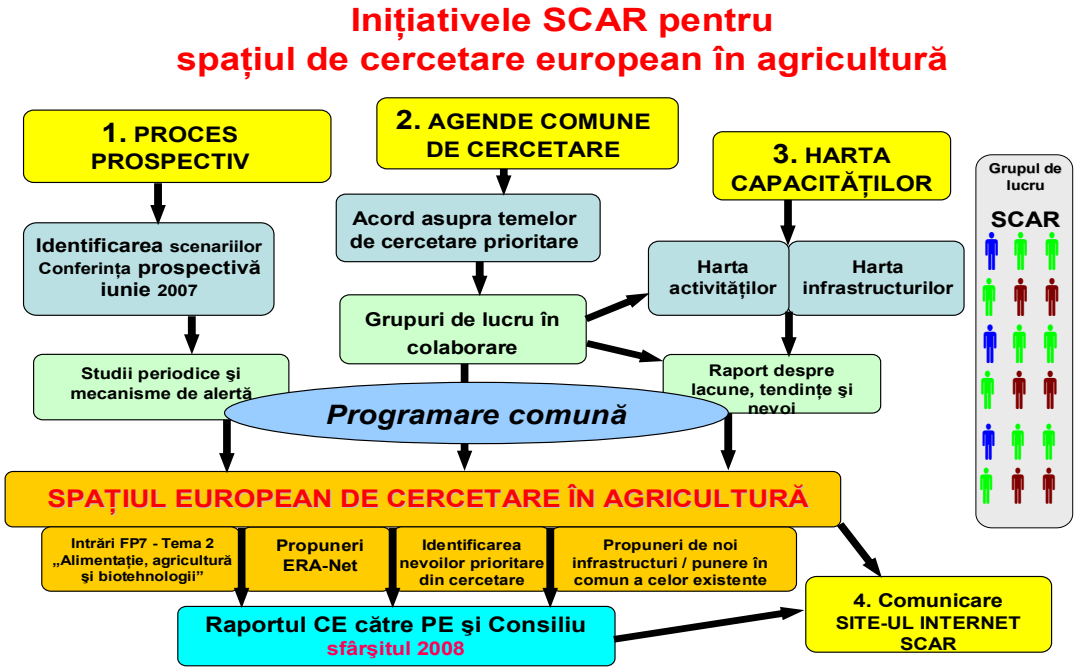
6 Cercetarea în domeniul pescuitului nu este inclusă, fiindcă acest sector are propriile sale mecanisme de coordonare stabilite la nivel european şi internațional

7 Ținând cont în întregime de mandatul altor organisme precum Agenția Europeană pentru Standarde Alimentare şi comitetele acesteia

aspecte legate de progresele realizate în sectoare netradiționale şi nealimentare ale activităților agricole.

De altfel, Consiliul informal al miniştrilor agriculturii (Krems, 28-30 mai 2006)[8] a recomandat ca „în cadrul strategiei de la Lisabona, comitetul SCAR ar trebui să invite statele membre UE să includă în discuțiile purtate aspecte legate de serviciile de consultanță, educație, formare şi inovare", aliniindu-se cerinței de a se asigura că rezultatele cercetării sunt într-adevăr folosite în conformitate cu necesitățile unei PAC în schimbare.

În acest context, comitetul SCAR a întreprins acțiuni de coordonare în mai multe direcții, pentru a da impulsuri vitale tuturor sectoarelor de cercetare ale KBBE şi pentru a clădi Spațiul european de cercetare în agricultură.

2.2. Spre stabilirea unor agende comune de cercetare

Pe baza unui studiu al coordonării cercetării agricole la nivel european efectuat în timpul preşedinției olandeze în 2004[9], SCAR a adoptat o abordare structurală a stabilirii priorităților în privința temelor de cercetare destinate colaborării viitoare, pe baza înființării mai multor grupuri de lucru în colaborare formate din state membre şi state asociate (*Collaborative Working Groups*, CWG).

Stabilirea CWG-urilor este un mecanism alternativ mai flexibil şi mai puțin formal decât sistemul ERA-NET, dar care împărtăşeşte aceleaşi obiective cu acesta: încurajarea şi, în cele

[8] Concluziile preşedinției, 16 iunie 2006

[9] „Spre cooperarea dintre organismele de finanțare a cercetării şi administratorii de programe din domeniul agricol, alimentar, al dezvoltării rurale şi al pescuitului din Uniunea Europeană" – raport scris pentru ministrul olandez al agriculturii, naturii şi calității alimentelor

din urmă, sporirea colaborării între organismele de finanțare a cercetării şi administratorii de programe, care vizează sectoare-cheie ale cercetării. Începând cu 2005, paisprezece CWG au fost înființate de către state europene care s-au angajat voluntar şi pe baza unei geometrii variabile în definirea, dezvoltarea şi implementarea de agende de cercetare comune fondate pe o viziune comună a abordării exigențelor majore din domeniul cercetării agricole.

CWG-urile funcționează într-o manieră similară cu cea a ERA-NET-urilor, căci utilizează o abordare graduală care se axează la început pe schimbul de informații, pentru a identifica apoi lacunele din cercetare şi domeniile prioritare pentru colaborare şi, dacă este cazul, pentru a lansa activități comune şi/sau apeluri pentru propuneri comune.

Dinamismul şi angajarea mai multor CWG-uri au deschis calea participării la sistemul ERA-NET în cel de-al şaptelea program cadru (FP7), astfel încât cinci CWG-uri şi-au făcut publice intențiile de a depune propuneri în cadrul primei cereri de propuneri (după cum se ilustrează în tabelul de mai jos).

Titlul CWG	Coordonator	Țările SCAR
TIC şi robotică în industriile agroalimentare => PROPUNEREA ERA-NET „TIC-AGRI”	Danemarca	11
Materii prime regenerabile şi aplicațiile lor în industria nealimentară	Germania	18
Creşterea sustenabilă a animalelor pe păşuni	Irlanda	21
Aspecte relevante pentru agricultura mediteraneană => REȚEAUA ERA-NET „ARIMNet”	Italia/Franța	13
Agricultura şi dezvoltarea durabilă => PROPUNEREA ERA-NET „RURAGRI”	Franța	11
Sănătatea animalelor => REȚEAUA ERA-NET „EMIDA” Bunăstarea animalelor a demarat ca CWG	Regatul Unit	21
Tehnologii avansate pentru controlul climatic al serelor şi incintelor destinate creşterii animalelor	Israel	14
Adaptarea nutriției umane la evoluțiile mediului înconjurător	Franța	10
Ecologia ecosistemelor şi administrarea durabilă a resurselor naturale	Franța	8
Dezvoltarea agriculturii durabile în regiunea mării Baltice	Polonia	8
Agenda de cercetare comună privind politica rurală a UE => PROPUNEREA ERA-NET „RURAGRI”	Suedia/Țările de Jos	7
Schimbări climatice şi Agricultură	Spania	22
Agricultură şi energie	Germania	21
Infrastructuri comune în domeniul cercetării agricole	Franța	15

2.3. Un proces prospectiv

SCAR a inițiat o analiză prospectivă destinată să formuleze scenarii posibile pentru agricultura europeană din următorii 20 de ani şi pe care să se bazeze definirea priorităților din

cercetarea agricolă europeană pe termen mediu şi lung. Acest proces a fost puternic încurajat de către Consiliul informal al miniştrilor agriculturii (Krems, 28-30 mai 2006).

În consecinţă, Comisia Europeană a înfiinţat un grup de experţi în prospectivă (*Foresight Expert Group*, FEG) care are drept scop colectarea şi să analiza informaţiilor disponibile în studiile naţionale, regionale şi internaţionale cu privire la opt factori majori[10], folosirea acestor informaţii pentru formularea unor scenarii de viitor[11] şi efectuarea unei evaluări iniţiale a implicaţiilor acestora asupra cerinţelor de cercetare şi dezvoltare tehnologică ale agriculturii europene.

Rapoartele FEG au fost difuzate diverselor părţi interesate şi discutate, împreună cu alte analize prospective, în cadrul atelierului „*Prospectivă în vederea stabilirii priorităţilor cercetării agricole europene pe termen lung*", care a avut loc la Stockholm în 29-30 martie 2007 şi care a reunit, în vederea examinării cerinţelor cercetării în lumina analizelor prospective, experţi de înalt nivel şi părţi interesate.

Punctele de vedere exprimate şi concluziile trase în cadrul atelierului au fost utilizate, împreună cu rapoartele FEG şi cu o consultare suplimentară a părţilor interesate, ca bază pentru importanta conferinţă internaţională „*Spre exigenţele viitoare ale cercetării agricole în Europa" (26-27 iunie 2007)*[12]. Aceasta a înregistrat un succes major în privinţa stabilirii unei platforme de discuţii privind dimensiunea prospectivă a cercetării agricole europene pe termen lung.

Concluziile conferinţei în privinţa acţiunilor posibile pentru stabilirea unei agende europene coerente în domeniul cercetării agricole au fost luate în considerare pe scară largă la elaborarea comunicării de faţă (capitolul 3).

2.4. Realizarea unei hărţi a capacităţilor UE

Comitetul SCAR s-a implicat de asemenea în realizarea unei hărţi a capacităţilor cercetării agricole din UE în cadrul proiectului „EU-AGRI-MAPPING" finanţat de Comisia Europeană, care a analizat starea de lucruri din cercetarea europeană agricolă şi alimentară şi a identificat tendinţele şi necesităţile din acest domeniu. Furnizând statistici şi cifre esenţiale despre organizarea naţională a cercetării agricole şi o imagine de ansamblu a dezvoltării cercetării agricole în UE, proiectul a contribuit la determinarea evoluţiilor de dorit în ceea ce priveşte cercetarea agricolă din statele membre/asociate şi mecanismele necesare pentru o mai bună coordonare la nivelul UE.

În cadrul discuţiilor strategice ale SCAR, problema infrastructurilor de cercetare a fost identificată ca fiind o prioritate. În 2005, SCAR a trimis o notă Forumului strategic european privind infrastructurile de cercetare (*European Strategy Forum for Research Infrastructures*, ESFRI) în legătură cu infrastructurile foarte mari cu relevanţă pentru agricultură[13]. Scopul acesteia a fost de a scoate în evidenţă infrastructurile de cercetare agricolă în sânul

---

10 Schimbări climatice, mediu înconjurător, economie şi comerţ, energie, schimbări societale, ştiinţă şi tehnologie, economie rurală şi sănătate

11 Scenarii de întrerupere: şoc climatic, criză energetică, criză alimentară, cooperare cu natura

12 http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm

13 Nota SCAR către ESFRI „Infrastructuri de cercetare necesare în domeniul cercetării agricole", 31 august 2005

dezbaterilor ESFRI şi de a da exemple[14] de mari instalaţii de cercetare care ar putea fi necesare în acest sector.

Pe lângă problema infrastructurilor mari din cercetare, SCAR a pus în lumină şi cererea puternică de punere în reţea şi de administrare eficace a instalaţiilor şi centrelor de expertiză descentralizate. În această privinţă, se înfiinţează un nou CWG în domeniul „punerii în comun a infrastructurilor pentru cercetarea europeană agroalimentară", pentru a identifica necesităţile viitoare şi pentru a concepe noi modele de conduită în scopul punerii în comun eficiente a infrastructurilor la nivel european.

În sfârşit, există un site internet special consacrat prezentării de informaţii complete şi actualizate cu regularitate în privinţa sistemelor de cercetare agricolă naţionale din toate ţările SCAR[15].

3. ACŢIUNI PRINCIPALE PENTRU STABILIREA UNEI AGENDE EUROPENE COERENTE ÎN DOMENIUL CERCETĂRII AGRICOLE

3.1. Spre promovarea unei agriculturi mai durabile în contextul global

Deşi comunicarea Comisiei nu a precizat anumite zone de cercetare pentru programarea comună, aspectele legate de siguranţa şi producţia alimentară au fost folosite ca exemple la reuniunea informală de la Versailles. Într-adevăr, a devenit din ce în ce mai pregnant că administrarea şi utilizarea durabile ale resurselor biologice este o problemă societală majoră, care implică o serie de factori aflaţi în corelaţie, printre care se regăsesc schimbările climatice, degradarea mediului ambiant, cererea consumatorilor şi stabilitatea globală.

În viitorul apropiat am putea risca depăşirea unor praguri critice, cu consecinţe importante pentru toate ecosistemele şi, deci, pentru agricultură şi siguranţa alimentară. Astfel, Comitetul interguvernamental pentru schimbările climatice (IPCC) prevede o scădere la jumătate a producţiei agricole din Africa până în 2030, cu consecinţe grave nu numai pentru siguranţa alimentară şi vulnerabilitatea regiunilor precare, dar şi pentru securitatea mondială. Creşterea preţurilor combustibililor fosili ar putea, pe termen lung, să determine creşterea preţurilor produselor alimentare, deoarece toate fazele de producţie, prelucrare şi distribuţie depind în mare măsură de produsele petroliere. Atât plantele cultivate în vederea utilizării ca combustibil şi ca produse de bază industriale, cât şi schimbările în producţie pe care acestea le provoacă ar putea avea consecinţe grave. Mai mult, creşterea populaţiei mondiale şi schimbarea practicilor alimentare în economiile emergente vor reclama o creştere a producţiei alimentare, care ar putea avea un impact negativ asupra mediului dacă sunt folosite metode nedurabile.

În consecinţă, apare necesitatea urgentă corespunzătoare, aceea de a ajunge la o mult mai bună înţelegere a forţelor motrice aflate la baza acestor procese pentru a limita impactul lor negativ asupra schimbărilor climatice şi pentru a proteja resursele primare periclitate – solul, apa, biodiversitatea. O asemenea abordare va necesita o capacitate de cercetare adecvată, un

---

[14] Centre de resurse genetice şi biologice conţinând colecţii despre bolile animale şi vegetale, observatoare agricole, silvicole şi de mediu, centre de cercetare în domeniul nutriţiei umane, instalaţii experimentale avansate şi integrate în domeniul bolilor infecţioase

[15] http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm

transfer tehnologic şi competenţe multidisciplinare provenite dintr-o serie largă de domenii de interes economic, social şi ecologic.

3.2. Noi sectoare prioritare pentru viitoarea agendă de cercetare agricolă

Noile provocări care se conturează solicită răspunsuri specifice de la sectoarele de cercetare adecvate, care să fie desemnate prioritare pentru viitoarea agendă de cercetare agricolă.

Procesul prospectiv iniţiat de SCAR şi concluziile conferinţei din iunie 2007 au subliniat importanţa anumitor teme, precum biodiversitatea, agricultura ecologică, securitatea alimentară, siguranţa alimentară globală, integrarea tehnologiilor ecologice, biotehnologiile, bolile emergente ale animalelor, ca şi paraziţii şi bolile emergente ale plantelor. Mai mult, s-a arătat că interfaţa dintre agricultură, schimbările climatice şi energie constituie o provocare majoră a societăţii care merită să ocupe un loc mai vizibil în orice viitoare agendă de cercetare.

Această tendinţă a fost puternic susţinută de către Consiliul European din 20 iunie 2008[16], care a declarat că „*este necesar să se continue inovarea, cercetarea şi dezvoltarea producţiei agricole, în special pentru a-i îmbunătăţi eficienţa energetică, creşterea productivităţii şi capacitatea de adaptare la schimbările climatice*."

- ***Schimbările climatice*** reprezintă una dintre marile ameninţări la adresa dezvoltării durabile şi constituie una dintre cele mai mari probleme de mediu, pentru că au consecinţe negative asupra economiei, sănătăţii şi prosperităţii sociale globale. Schimbările climatice pot afecta productivitatea culturilor, gestionarea efectivelor de animale şi localizarea producţiei. Acestea pot avea, de asemenea, consecinţe importante asupra veniturilor din agricultură, utilizării terenurilor şi economiilor rurale din anumite părţi ale Europei. Riscurile reprezentate de schimbările climatice sunt abordate în mod activ în „Bilanţul de sănătate" al PAC şi au fost deja incluse în problematica programelor naţionale europene de cercetare, care au ca obiectiv ameliorarea practicilor agricole care vor ajuta sectorul agricol să se adapteze şi să reducă impactul activităţilor agricole asupra climei. În acest context, s-a subliniat, de asemenea, complexitatea şi importanţa pe care o poate avea cercetarea continuă în domeniul practicilor de gestionare a terenurilor pentru menţinerea sau creşterea nivelurilor de materie organică în sol în UE. Materia organică din sol joacă un rol crucial nu numai în ciclul carbonului, ci şi în menţinerea fertilităţii solului, în îmbunătăţirea structurii solului şi în creşterea cantităţii de apă reţinute, ducând astfel la o mai bună rezistenţă la stresul climatic. Cartea verde a Comisiei „*Adaptarea la schimbările climatice în Europa – posibilităţile de acţiune ale Uniunii Europene*" a indicat faptul că în aproape toate statele membre apar politici de adaptare şi că este esenţial ca experienţa privind acţiunile timpurii de adaptare şi rezultatele cercetării să fie împărtăşite.

- ***Energia***: cererea mondială de produse alimentare şi de surse alternative de energie provenită din biomasă este în creştere, într-o lume în care apa şi resursele terenurilor sunt limitate şi în care degradarea sporită a solurilor şi creşterea temperaturii produc o scădere a productivităţii terenurilor. Această provocare necesită dezvoltarea tehnologiilor agricole şi adaptarea politicilor agricole şi energetice, cu sprijinul unor măsuri corespunzătoare de susţinere a cercetării la nivelul relaţiei agricultură – energie. O atenţie specială trebuie

[16] Concluziile preşedinţiei Consiliului European nr. 28, 20 iunie 2008

acordată felului în care producția de biocombustibili şi de biomasă influențează calitatea apei, materia organică din sol şi biodiversitatea.

De fapt, schimbările climatice şi problemele energetice puse în relație cu agricultura au fost deja identificate de către analiza prospectivă a SCAR ca fiind domenii prioritare, dar în care coordonarea cercetării la nivel european prezintă lacune. Două noi CWG-uri consacrate acestor tematici sunt în curs de lansare, la fiecare participând mai mult de 20 de țări europene. Primul grup va examina modul în care schimbările climatice afectează agricultura şi felul în care agricultura se poate adapta şi le poate reduce efectele. Al doilea grup se va consacra relației dintre agricultură şi energie, văzute dintr-o perspectivă globală, care se întinde de la exigențele științifico-tehnologice ale producerii de biomasă şi bioenergie până la măsurarea impactului industrial, ecologic, socio-economic şi rural.

3.3. Consolidarea producției şi punerea în comun a cunoştințelor agricole în Europa

Exigențele din ce în ce mai mari cu care se confruntă sectorul agro-alimentar şi cel rural în Europa ridică problema revizuirii legăturilor dintre producerea de cunoştințe şi folosirea acestora pentru a încuraja activitățile de inovare, după cum au specificat clar mesajele principale transmise de procesul prospectiv şi de conferința din iunie 2007.

Cercetarea ar putea juca un rol mai important dacă diferitele părți implicate (fermierii, cercetătorii, serviciile de consultanță, consumatorii, sectorul privat, societatea civilă, responsabilii politici) ar fi mai bine integrate în procesul în curs de stabilire a agendei şi ar participa la procesul de cercetare prin intermediul unor acțiuni de tipul rețelelor de inovare. În acelaşi timp, cercetarea agricolă trebuie să fie mai orientată spre inovație şi să găsească căi de a atrage în sector „cel mai bun" personal din domeniul ştiinței şi al tehnologiei.

Atelierul „*Consolidarea legăturilor dintre cunoaştere şi inovare în Europa*" desfăşurat pe 6-7 octombrie 2008 la Angers a furnizat ocazia de a identifica aspectele cheie ale unui sistem european al cunoştințelor agricole. Atelierul a trecut în revistă modul de organizare în Europa a legăturilor dintre cunoaştere şi inovare, a analizat motivele şi argumentele în favoarea acestei organizări şi felul în care împărtăşirea experienței produse de reformele importante din mai multe țări europene poate duce la apariția unor „practici mai bune".

Comisia intenționează să folosească SCAR pentru identificarea structurilor cunoaşterii agricole din fiecare stat membru, în vederea unei eventuale creări a unui CWG corespunzător.

În acest context, Rețeaua Europeană de Dezvoltare Rurală prevăzută de articolul 67 din Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului este organismul potrivit pentru efectuarea transferului tehnologic în cadrul ameliorării implementării programelor de dezvoltare rurală. Comisia evaluează în acest moment posibilitățile de înscriere a temei „Cercetare şi inovare" pe agenda rețelei, în principal cu prilejul seminarului din 2009 consacrat inovării din perspectiva noilor provocări de mediu.

De altfel, dat fiind că este probabil ca serviciile de consultanță şi informare publică să joace un rol important în viitorul sistem european al cunoştințelor agricole, Comisia intenționează să țină cont de concluziile SCAR în raportul său consacrat sistemului de consiliere agricolă care trebuie prezentat Consiliului până în 2010.

3.4. Consolidarea programării comune din cercetare pentru o mai bună administrare a sistemului agroalimentar european

În lumina sistemului ERA-NET, statele membre au început să-şi revizuiască abordările iniţiale izolate la nivel naţional, pentru a lua în considerare noile provocări transfrontaliere din toate domeniile cercetării. În plus, comunicarea Comisiei „*Către programarea în comun a cercetării*" prevede un nou elan în vederea unei abordări mai strategice a coordonării şi colaborării în programarea cercetării publice din cadrul ERA.

Această nouă abordare este în curs de examinare de către Consiliu, care va decide în ceea ce priveşte procesul de identificare a sectoarelor din cercetare indicate pentru viitoarele iniţiative de programare comună. În această privinţă, reuniunea informală a Consiliului Competitivitate desfăşurată la Versailles în 17 iulie 2008 a menţionat alimentaţia şi agricultura ca fiind una dintre cele patru mari provocări cu care se confruntă societatea de astăzi.

Comitetul SCAR, care a dovedit că este cadrul de referinţă *de facto* pentru o abordare mai coordonată a programării cercetării publice agricole, a fost menţionat, de asemenea, ca având un rol important în orice noi acţiuni în legătură cu programarea comună.

Dezvoltarea unei programări pe termen lung eficace şi coordonate în domeniul cercetării agricole trebuie să se bazeze pe o strategie coerentă şi pe un cadru organizaţional care să permită o consultare periodică a tuturor părţilor implicate în cercetare, în continuarea procesului mai larg de la Ljubljana pentru administrarea ERA.

În consecinţă, rolul SCAR ar putea fi consolidat pe viitor astfel încât să devină organismul strategic de supraveghere care să supervizeze diferitele eforturi cu interes pentru domeniul agricol depuse de către toate organismele de cercetare publică europene. Tot acesta ar putea înlesni dialogul cu părţile interesate care fac parte din platformele tehnologice şi care participă la definirea viziunilor comune şi a agendelor strategice din domenii de cercetare similare.

3.5. Dezvoltarea unui mecanism pentru monitorizarea prospectivă

Agendele de cercetare pe termen lung bazate pe viziuni şi obiective comune trebuie să fie concepute folosind combinaţii strategice de instrumente de analiză precum studiile prospective, experienţa colectivă şi harta capacităţilor de cercetare, şi trebuie să furnizeze rezultate bazate pe fapte concrete în vederea orientării politicii de cercetare agricolă.

Experienţa câştigată prin intermediul procesului prospectiv al SCAR a evidenţiat importanţa şi necesitatea unui sistem de avertizare rapidă care să permită responsabililor politici şi cercetătorilor să anticipeze cu claritate exigenţele şi problemele cu care este posibil să ne confruntăm în anii viitori şi să sugereze soluţii posibile.

Arhitectura acestui mecanism este în momentul de faţă îmbunătăţită prin verificarea valabilităţii şi a adecvaţiei studiilor prospective anterioare şi actuale şi va furniza o abordare sistematică în vederea identificării ameninţărilor şi oportunităţilor potenţiale, ca şi a evoluţiilor majore probabile împreună cu consecinţele lor pentru agenda ERA. De asemenea, va evidenţia consecinţele posibile ale unor astfel de evoluţii pentru orientarea viitoare a politicii de cercetare la nivelul european şi la cel al statelor membre.

Mecanismul este în prezent într-o fază iniţială, experimentală, ca urmare a alcătuirii unui grup de experţi – consultanţi a cărui sarcină este actualizarea primului studiu prospectiv şi definirea

indicatorilor şi criteriilor care ar putea sta la baza revizuirii periodice a exigenţelor şi obiectivelor pe termen lung.

3.6. Responsabilităţile Europei într-o lume globalizată

Într-o lume a cărei populaţie e estimată la nouă miliarde în 2050, a cărei economie e din ce în ce mai integrată şi care e afectată de schimbări climatice şi degradarea mediului ambiant, opţiunea pentru o agricultură durabilă va avea atât efecte directe (de exemplu asupra preţului alimentelor) cât şi indirecte (de exemplu asupra migrării) în Europa şi în alte regiuni ale lumii. Agricultura durabilă viitoare în Europa şi în ţările cu economie în curs de dezvoltate şi emergente (*Developing & Emerging Economy Countries*, DEEC) depinde în mare măsură de stabilitatea resurselor principale precum terenurile agricole, apa şi ecosistemele în bună stare de funcţionare. Cercetarea europeană are capacităţile şi obligaţia de a contribui la o mai bună înţelegere a ecuaţiei complexe de factori implicaţi.

Totodată, un alt factor major pentru convergenţa crescută dintre cercetarea agricolă din ţările europene şi ţările DEEC este importanţa în creştere a domeniilor de cercetare în care nu se mai poate stabili nicio distincţie valabilă din punct de vedere ştiinţific între nord şi sud. Pe această bază trebuie să se construiască şi să fie promovată de Comisie o politică europeană de cercetare agricolă mai integrată, care să implice şi cooperarea internaţională.

În consecinţă, în conformitate cu noua comunicare a Comisiei privind cadrul strategic european pentru cooperarea internaţională în domeniul ştiinţei şi al tehnologiei[17], trebuie consolidate sinergiile politice din domeniul cercetării agricole atât în interiorul Europei, cât şi în afara graniţelor ei. În special, este evidentă necesitatea de a dezvolta sinergiile dintre politicile de cercetare ale UE şi cele ale statelor membre, pe de o parte, şi politicile externe, precum politicile privind ajutorul pentru dezvoltare şi cele de vecinătate, pe de altă parte. Mai mult, Europa ar trebui să-şi asume un rol principal în procesul de definire a unei agende mondiale de cercetare şi dezvoltare agricolă, în colaborare cu organisme internaţionale (agenţii ONU, Banca Mondială, OCDE, G8) şi multilaterale (Uniunea Africană, ASEAN, Mercosur), ca şi cu organisme implicate în activităţi de cercetare agricolă la nivel mondial, precum GFAR[18] şi GCRAI[19].

În acest context, mandatul internaţional şi rolul de frunte al SCAR ar putea fi consolidate pe viitor cu contribuţii din partea Iniţiativei europene privind cercetarea agricolă pentru dezvoltare[20] (*European Initiative on Agricultural Research for Development*, EIARD), care ar trebui să-i fortifice rolul de coordonare a ajutoarelor din partea Comisiei şi a statelor membre pentru cercetarea agricolă axată pe necesităţile DEEC, şi din partea reţelelor ERA-NET existente, precum ERA-ARD.

---

17 COM (2008) 588 final, 24.9.2008.

18 Forumul mondial de cercetare agricolă

19 Grupul consultativ pentru cercetarea agricolă internaţională

20 COM(97)126 „ Iniţiativa europeană privind cercetarea agricolă pentru dezvoltare” (EIARD)